

Podziękowania. Serdecznie dziękuję Panu Prof. drowi hab. Krzysztofowi Rostańskiemu z Uniwersytetu Śląskiego za weryfikację materiału zielnikowego.

Summary. *Valeriana tripteris* (Valerianaceae) in the Beskid Niski Mts (SE Poland). In the Beskid Niski Mts two subspecies of *Valeriana tripteris* L. [subsp. *austriaca* E. Walther and subsp. *heterophylla* (Baumg.) Rostański] can be found. Subsp. *austriaca* occurs in the whole range of the Carpathians (with few localities in the Beskid Niski), whereas subsp. *heterophylla* and intermediate forms between the two subspecies are much common in the study area, despite having the western limit of this range along the river Wisłoka.

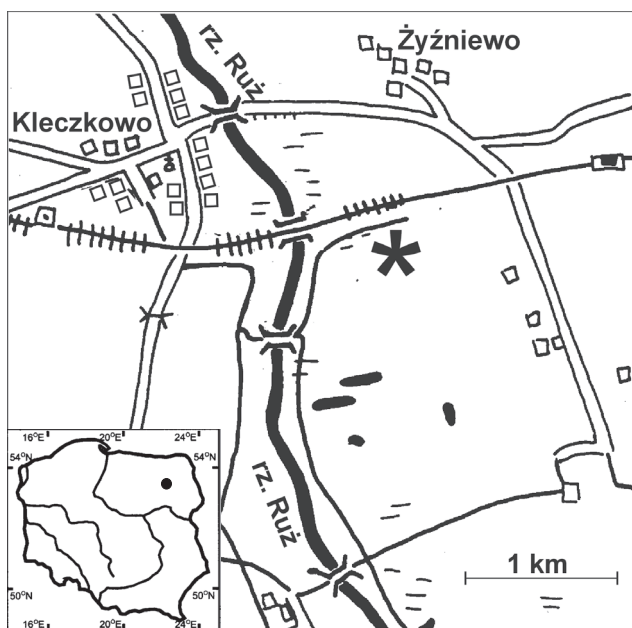
LITERATURA

- GRODZIŃSKA K. 1968. Rośliny naczyniowe Pasma Bukowicy (Beskid Niski). – *Fragm. Flor. Geobot.* **14**(1): 3–82.
- KNAPP A. J. 1872. Die bisher bekannten Pflanzen Galiziens und der Bukowina. ss. 520. Verl. W. Braumüller, Wien.
- ROSTAŃSKI K. 1967. Rodzina: *Valerianaceae*, Kozłkowate – W: B. PAWŁOWSKI (red.), *Flora Polska. Rośliny naczyniowe Polski i ziem ościennych.* **11**, ss. 338–357. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa – Kraków.
- ROSTAŃSKI K. 1970. Rozmieszczenie gatunków z rodzaju *Valeriana* L. w Polsce i na sąsiednich terytoriach ZSRR. – *Fragm. Flor. Geobot.* **16**(2): 209–246.
- TACIK T., ZAJĄCÓWNA M. & ZARZYCKI K. 1957. Z zagadnień geobotanicznych Beskidu Niskiego. – *Acta Soc. Bot. Pol.* **26**(1): 17–43.
- ZAJĄC A. 1978. Założenia metodyczne „Atlasu rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce”. – *Wiad. Bot.* **22**(3): 145–155.
- KRZYSZTOF OKLEJEWICZ, *Zakład Botaniki, Katedra Biosystematyki, Uniwersytet Rzeszowski, ul. Cegielniana 12, PL-35-959 Rzeszów, Polska*
- Przyjęto do druku: 10.07.2003 r.*

Nowe, liczne stanowisko *Polemonium caeruleum* (Polemoniaceae) na Mazowszu

Polemonium caeruleum L. (wielosił błękitny) jest gatunkiem o zasięgu borealnym. W Polsce traktowany jest jako relikw glacialny o występowaniu ograniczonym głównie do północno-wschodniej i wschodniej części kraju (ŚRODOŃ 1973; RUTKOWSKI 2001). *P. caeruleum* jest gatunkiem prawnie chronionym, znajduje się także w „czerwonej księdze” w kategorii „narażony na wyginięcie” – VU (RUTKOWSKI 2001). Duża część notowanych wcześniej stanowisk w Polsce środkowej jest obecnie niepotwierdzona (ZAJĄC & ZAJĄC 2001), natomiast stanowiska na południu kraju traktowane są jako antropogeniczne (PIĘKOŚ-MIRKOWA & MIREK 2003).

W 2001 r. odnaleziono nowe, nie notowane do tej pory w krajowej literaturze, stanowisko wielosiłu błękitnego na północno-wschodnim Mazowszu (Międzyrzecze Łomżyńskie), w pobliżu wsi Kleczkowo (gmina Troszyn, powiat ostrołęcki, woj. mazowieckie; 21°51,8'E/53°02,9'N; kwadrat ATPOL FC22; dokumentacyjny arkusz zielnikowy w Zielniku Ogrodu Botanicznego UW). Stanowisko położone jest na glebach torfowych, na prawym brzegu niewielkiej rzeki Ruż (Ryc. 1). Największe zagęszczenie osobników wielosiłu błękitnego, dochodzące do kilkudziesięciu pędów generatywnych na 1 m², stwierdzono na obszarze około 3 ha. Płat ten występuje na odłogowanych od około 5 lat terenach użytkowanych wcześniej jako łąki (związek *Filipendulion*). Osobniki wielosiłu błękitnego występowały tam głównie w towarzystwie *Filipendula ulmaria*, *Urtica dioica* oraz *Geum rivale*. Rosły także na użytkowanych eutroficznych łąkach (związek *Calthion*), w okrajkach zarośli wierzbowych (związek *Alno-Padion*) oraz trzcinowisk (*Phragmitetum australis*) w odległości od około 100 do 500 m na zachód od populacji głównej – w tych płatach obserwowano jednak zaledwie od kilku do kilkudziesięciu pędów. Potwierdzałoby to uwagi ŚRODONIA (1973), który podaje, że osobniki *P. caeruleum* pojawiają się obficie w płatach o zaburzonej strukturze.

Ryc. 1. Nowe stanowisko *Polemonium caeruleum* L. (czarna gwiazdka) na północno-wschodnim Mazowszu.

Fig. 1. A new locality of *Polemonium caeruleum* L. (black asterisk) in NE Mazovia, Poland.

W latach 2001–2003 odnaleziona populacja nie wykazywała śladów regresji. W każdym z sezonów kwitło i owocowało kilkanaście tysięcy osobników, jednak pewnym zagrożeniem może być zarastanie stanowiska przez *Urtica dioica* oraz różne gatunki wierzb (*Salix*), głównie *S. purpurea*. Dlatego wskazane jest regularne monitorowanie znalezionej populacji.

Wstępne obserwacje dotyczące biologii zapylania wykazały, że kwiaty odwiedzane są obficie przez pszczołę miodną (*Apis mellifera* L.), różne gatunki trzmieli (*Bombus*) oraz kilka gatunków muchówek (*Diptera*), które przenoszą pyłek *P. caeruleum* (Zych niepubl.). Badanie jakości nasion wykazało, że są one w pełni żywotne. Pewna liczba siewek uzyskanych z nasion z opisywanego stanowiska została zdeponowana w Ogrodzie Botanicznym UW jako początek kolekcji *ex situ*.

Wydaje się, że ze względu na wyjątkowo dużą liczbę osobników w populacji oraz występowanie innych gatunków chronionych należałoby rozważyć objęcie opisywanego obszaru ochroną prawną.

Podziękowania. Dziękujemy Izie Łapińskiej-Zych i Andrzejowi Jakubcowi za pomoc w trakcie badań terenowych oraz Anecie Wojewódzkiej za wykonanie mapy stanowiska.

Summary. A new, abundant locality of *Polemonium caeruleum* (Polemoniaceae) in the Mazovia region (NE Poland). *Polemonium caeruleum* L. is a rare and endangered vascular plant in Poland. A new locality of the species was found in 2001 in NE Mazovia (Fig. 1), in vicinity of the village Kleczkowo, Ostrołęka district, on wet meadows by the Ruż river (21°51,8'E/53°02,9'N). The main population covers the area of approx. 3 ha and it is constituted of several thousand flowering and fruiting plants.

LITERATURA

- PIĘKOŚ-MIRKOWA H. & MIREK Z. 2003. Atlas roślin chronionych. ss. 584. Multico, Oficyna Wydawnicza, Warszawa.
- RUTKOWSKI L. 2001. *Polemonium caeruleum* L. – W: R. KAŹMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin, ss. 310–311. Instytut Botaniki im. W. Szafera i Instytut Ochrony Przyrody Polskiej Akademii Nauk, Kraków.
- ŚRODOŃ A. 1973. *Polemonium caeruleum* L. – rozmieszczenie współczesne oraz występowanie w plejstocenie Polski. – *Fragm. Flor. Geobot.* **19**(1): 9–21.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. ss. 716. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- MARCIN ZYCH i HANNA WERBLAN-JAKUBIEC, *Ogród Botaniczny Uniwersytetu Warszawskiego, Al. Ujazdowskie 4, PL-00-478 Warszawa, Polska.*

Przyjęto do druku: 26.04.2004 r.

Nowe stanowisko *Laserpitium archangelica* (Apiaceae) w Polsce

Laserpitium archangelica Wulfen. jest gatunkiem górskim, który osiąga w Polsce północną granicę zasięgu obejmującego środkową i południowo-zachodnią Europę, od Jesioników i Karpat po Półwysep Bałkański (DOSTAŁ 1989).

Na terenie Beskidu Śląskiego (Karpaty Zachodnie), w sierpniu 2003 r., odnaleziono nowe stanowisko *Laserpitium archangelica*. W Polsce jedyne wcześniej znane stanowiska tego krytycznie zagrożonego gatunku zlokalizowane są na północnym stoku Babiej Góry (PARUSEL 2001).